

Mariusz Pyra

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Państwowe wyższe szkoły zawodowe jako element systemu szkolnictwa wyższego

Streszczenie

Szkolnictwo wyższe w Polsce jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów życia społecznego. W ciągu dwudziestu ostatnich lat przeszło ono znaczne ilościowe oraz instytucjonalne przemiany. Dotyczy to również specyficznego publicznego sektora edukacji – państwowych wyższych szkół zawodowych. Aktualnie funkcjonuje w Polsce 36 takich podmiotów edukacyjnych, które powstały zwłaszcza w miastach, które utraciły charakter stolicy województwa.

Celem artykułu jest historyczne przedstawienie systemu szkolnictwa wyższego w Polsce, a także architektury państwowej wyższej szkoły zawodowej, która jest już od 15 lat obecna na rynku usług edukacyjnych. Podstawową tezę pracy jest stwierdzenie, że państwowe wyższe szkoły zawodowe są istotną i integralną częścią całego publicznego sektora szkolnictwa wyższego w Polsce, w którym istnieją dwa rodzaje instytucji szkolnictwa wyższego: tradycyjne uniwersytety o orientacji akademickiej oraz szkoły wyższe o orientacji zawodowej. Przedstawiono także opis pozycji ustrojowej uczelni zawodowej jako instytucji sektora wiedzy. Zarysowane zostały również silne i słabe strony, szanse i zagrożenia szkół wyższych, pokazując jednocześnie wybrane dane dotyczące państwowego wyższego szkolnictwa zawodowego na tle całego szkolnictwa wyższego w Polsce.

Słowa kluczowe: PWSZ, szkolnictwo wyższe, rozwój edukacji, system edukacji

Wstęp

Edukacja i kształcenie jest przedmiotem troski każdego państwa, w tym również naszego kraju. To przecież kapitał intelektualny stał się w XXI wieku podstawowym czynnikiem wzrostu i źródłem bogactwa narodów. A więc wyzwaniem na przyszłość jest taka organizacja systemu szkolnictwa, aby kraj w świetle dynamicznie zachodzących zmian edukacyjnych na świecie, nie znalazł się w zapaści intelektualnej.

System oświaty w Polsce obejmuje przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, policealne i inne. Ustawa o systemie oświaty nie zalicza szkół wyższych do systemu oświaty. Art.4 ust.3 ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym” z dnia 27 lipca 2005r. stanowi, iż uczelnie, pełniąc misję odkrywania i przekazywania prawdy poprzez prowadzenie badań i kształ-

cenie studentów, stanowią integralną część narodowego systemu edukacji i nauki (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

W dobie gospodarki opartej na wiedzy, wiedza i innowacje nabierają coraz większego znaczenia w kreowaniu wzrostu gospodarczego. Rośnie znaczenie uczelni wyższej jako jednego z najważniejszych aktorów kształtujących rozwój lokalny i regionalny. Uczelnie oddziałują na miasta i regiony w zróżnicowany sposób.

Edukacja na poziomie wyższym jest jednym z czynników wpływających na wiele różnych aspektów życia społecznego i gospodarczego poszczególnych krajów na całym świecie. Poziom edukacji wyższej, jej jakość i struktura wpływają zarówno na życie osobiste i zawodowe indywidualnych osób, jak i na całe społeczeństwo (Drapińska 2013, s. 15).

Szkolnictwo wyższe w Polsce jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów życia społecznego. W ciągu dwudziestu ostatnich lat przeszło ono znaczne ilościowe oraz instytucjonalne przemiany. Dotyczy to również specyficznego publicznego sektora edukacji – państwowych wyższych szkół zawodowych. Aktualnie funkcjonuje w Polsce 36 takich podmiotów edukacyjnych, które powstały zwłaszcza w miastach, które utraciły charakter stolicy województwa.

Celem artykułu jest historyczne przedstawienie systemu szkolnictwa wyższego w Polsce, a także architektury państwowej wyższej szkoły zawodowej, która jest już obecna na rynku usług edukacyjnych 15 lat. Podstawową tezę pracy jest stwierdzenie, że państwowe wyższe szkoły zawodowe są istotną i integralną częścią całego publicznego sektora szkolnictwa wyższego w Polsce, w którym istnieją dwa rodzaje instytucji szkolnictwa wyższego: tradycyjne uniwersytety o orientacji akademickiej oraz szkoły wyższe o orientacji zawodowej. Przedstawiono także opis pozycji ustrojowej uczelni zawodowej jako instytucji sektora wiedzy. Zarysowane zostały również silne i słabe strony, szanse i zagrożenia szkół wyższych, wskazując jednocześnie główne problemy państwowego wyższego szkolnictwa zawodowego w Polsce.

W artykule do opisu i analizy danych wykorzystano następujące narzędzia:

- krytyczna analiza literatury i aktów prawnych,
- materiały źródłowe Głównego Urzędu Statystycznego oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
- materiały dostępne na stronie systemu antyplagiatowego Plagiat.pl.

Ograniczone ramy niniejszego artykułu nie pozwoliły na dokładne i pełne omówienie wszystkich ważnych aspektów związanych z diagnozą publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego na tle całego systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Autor ma jednak nadzieję, że artykuł ten stanowić będzie inspirację do dalszych badań nad rozwojem państwowych wyższych szkół zawodowych, a tematy dotyczące dalszego funkcjonowania tego sektora szkolnictwa znajdą swoje odzwierciedlenie w kolejnych publikacjach.

Charakterystyka systemu szkolnictwa wyższego w Polsce

Uczelnie to instytucje stare i długiego trwania. Szkolnictwo wyższe w Polsce datuje się od powołania Akademii Krakowskiej w 1364 roku, która była wzorowana na Uniwersytecie Bolońskim, a następnie Akademii Wileńskiej założonej w 1579 roku i Akademii Lwowskiej założonej w 1661 roku. W latach 1594-1784 prosperowała Akademia Zamojska. Kolejne uczelnie powstawały w Królestwie Polskim (Szulc 2007). W okresie dwudziestolecia wdrożono dwa akty prawne regulujące działalność szkolnictwa wyższego. Pierwszym była ustawa z 13 lipca 1920r. o szkołach akademickich (Dz. U. Nr 72 poz. 494 z 1920r.). Drugim ustawa o szkołach akademickich z 15 marca 1933r. (Dz. U. Nr 29 poz. 247 z 1933r.) na mocy, której znacznie zmniejszono uprawnienia uczelni na rzecz centralnej władzy oświatowej. Miano wyższych uczelni nosiło pięć uniwersytetów w pięciu miastach polskich tj. w Krakowie, Wilnie, Warszawie, Lwowie i w Poznaniu. Niestety i ta sytuacja nie trwała długo. Po wybuchu drugiej wojny światowej szkoły na terenach polskich, okupowanych przez Niemców zostały zlikwidowane. Wykładowcy prowadzili naukę podziemną. Po zakończeniu drugiej wojny światowej na powrót wznowiono działalność uniwersytetów, a dodatkowo powstawały nowe szkoły wyższe w kraju. Jednakże cechą charakterystyczną szkolnictwa wyższego w czasach PRL była uniformizacja organizacji i wzorów działania oraz pełna kontrola administracyjna i merytoryczna uczelni.

Sposób działania szkolnictwa wyższego, zarówno na szczeblu kraju, jak i na poziomie uczelni, w III Rzeczypospolitej Polskiej, reguluje akt prawny o randze ustawy. Pierwsze zmiany modelu szkolnictwa wyższego z czasów PRL wprowadziła Ustawa z dnia 12 czerwca 1990 roku o szkolnictwie wyższym. Ustawa ta częściowo zmieniła model i system polskiego szkolnictwa wyższego, natomiast znacząco zmieniła ustrój szkół wyższych. Istotne nowości wprowadzone w roku 1990 w stosunku do PRL-owskiego modelu szkolnictwa wyższego to:

- zezwolenie na ustanowienie szkół niepublicznych,
- przyzwolenie na działalność dochodową szkół wyższych,
- zmiana roli Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego.

Natomiast zmiana ustroju uczelni, czyli ich wewnętrznego ładu, polegała głównie na rozszerzeniu zakresu wolności akademickiej, autonomii uczelni, praw samorządu (Thieme 2009).

Kolejną ustawą z dnia 26 czerwca 1997 roku (Dz. U. Nr 96, poz. 590 z 1997r.) określono warunki tworzenia wyższych szkół zawodowych. W myśl tej ustawy podstawowe zadania uczelni zawodowej to kształcenie studentów w zakresie kierunków i specjalności zawodowych oraz przygotowanie ich do wykonywania zawodu. Powyższa ustawa regulowała ramy prawne funkcjonowania szkół zawodowych, czyli takich, które mają jedynie prawo do nadawania absolwentom tytułu zawodowego licencjata lub inżyniera.

Obecnie obowiązująca ustawa z 27 lipca 2005r. o nazwie „Prawo o szkolnictwie wyższym” (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) powstała z połączenia ustawy o szkolnictwie wyższym i ustawy o wyższych szkołach zawodowych. Składa się

ona z 277 artykułów zgrupowanych w pięciu działach: system szkolnictwa wyższego, ustrój uczelni, pracownicy uczelni, studia i studenci, utrzymanie porządku i bezpieczeństwa na terenie uczelni.

W myśl obowiązującego prawa polskie uczelnie dzielą się na „akademickie” i „zawodowe”. Pierwsze z nich to uczelnie, w których przynajmniej jedna jednostka organizacyjna ma uprawnienie do nadawania stopnia naukowego doktora. Uczelnia zawodowa to taka, która prowadzi studia pierwszego lub drugiego stopnia albo jednolite studia magisterskie, ale nie ma uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora.

Tabela 1. Podstawowe zadania szkół wyższych

- Kształcenie studentów w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy oraz umiejętności niezbędnych w pracy zawodowej;
- Wychowywanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, za umacnianie zasad demokracji i poszanowanie praw człowieka;
- Prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych oraz świadczenie usług badawczych*;
- Kształcenie i promowanie kadr naukowych*;
- Upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych;
- Prowadzenie studiów podyplomowych, kursów i szkoleń w celu kształcenia nowych umiejętności niezbędnych na rynku pracy w systemie uczenia się przez całe życie;
- Stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów;
- Działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych;
- Stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 27.07.2005r. Prawo o szkolnictwie wyższym

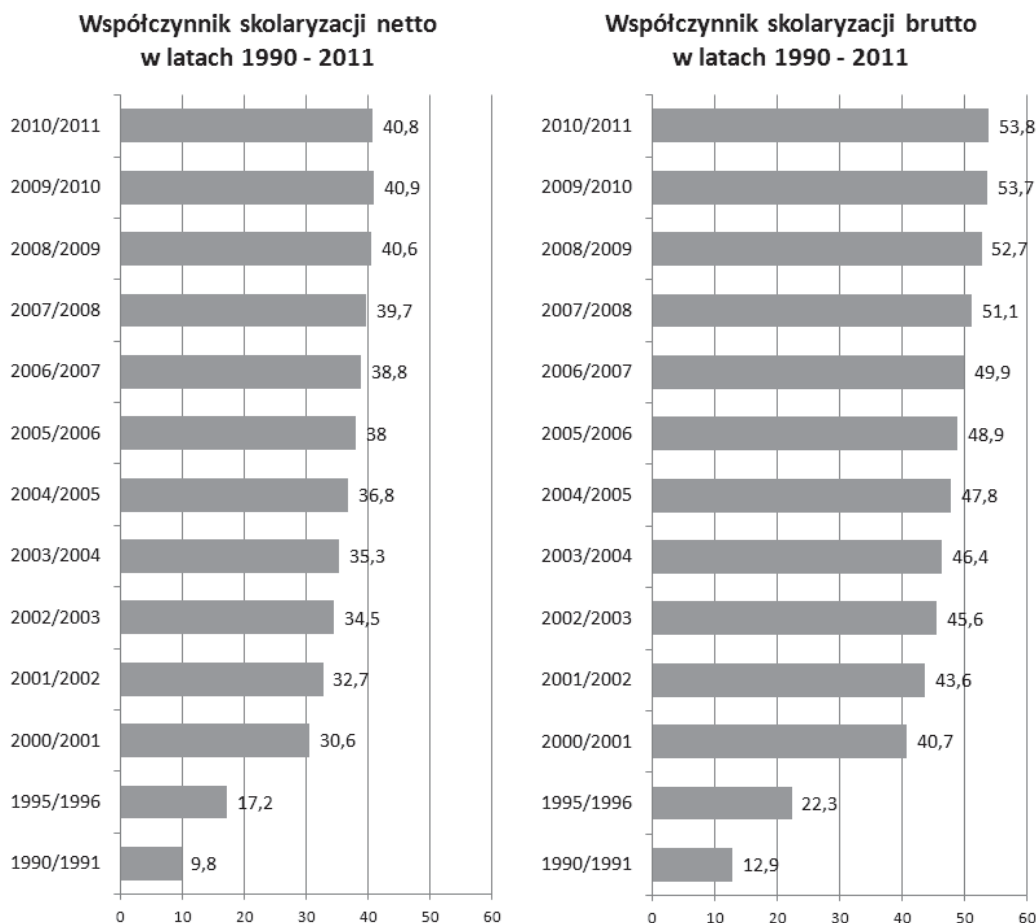
* *Uczelnia zawodowa prowadząca wyłącznie studia pierwszego stopnia nie jest obowiązana do wykonywania tego zadania*

W 2011 roku w Polsce istniało 464 uczelni, w tym 133 uczelni publicznych, i 331 niepublicznych. Wśród uczelni publicznych było: 2 podległe Ministerstwu Infrastruktury, 19 podległych Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego (8 uczelni artystycznych, 8 uczelni muzycznych, 3 uczelnie teatralne), 5 podległych Ministerstwu Obrony Narodowej, 2 podległe Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, 10 podległych Ministerstwu Zdrowia oraz 95 podległych Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego (17 uniwersytetów, 18 uczelni technicznych, 7 uczelni rolniczych, 5 uczelni ekonomicznych, 5 uczelni pedagogicznych, 6 akademii wychowania fizycznego, 1 akademia teologiczna, 36 państwowych wyższych szkół zawodowych) (MNiSW 2012).

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce

Głównym wyzwaniem dla systemu szkolnictwa wyższego w okresie transformacji był rosnący popyt na wyższe wykształcenie, który doprowadził do jego masowości, choć w różnym stopniu w różnych krajach i częściach świata. Upowszechnienie szkolnictwa wyższego w Polsce, które wynikało od strony poda-

zowej z inicjatywy zarówno szkół państwowych, jak i prywatnych, spowodowało przede wszystkim zmiany ilościowe w sektorze edukacyjnym. Miarą powszechności kształcenia są współczynniki skolaryzacji. W okresie ostatnich dziewiętnastu lat współczynniki skolaryzacji w szkolnictwie wyższym wzrosły ponad czterokrotnie. Współczynnik skolaryzacji brutto jest to (wyrażony procentowo) stosunek wszystkich osób uczących się na danym poziomie do całej populacji (według stanu w dniu 31 grudnia) osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia. Współczynnik skolaryzacji brutto wzrósł z 12,9% w roku akademickim 1990/1991 do 53,8% w roku akademickim 2010/2011. Współczynnik skolaryzacji netto to stosunek liczby studentów w nominalnym wieku kształcenia na danym poziomie do liczby ludności zdefiniowanej, jak przy współczynniku skolaryzacji brutto, czyli do całej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia. Współczynnik skolaryzacji netto wzrósł z 9,8% w roku akademickim 1990/1991 do 40,8% w roku akademickim 2010/2011.

Wykres 1. Współczynnik skolaryzacji brutto i netto w szkolnictwie wyższym w Polsce w latach 1990 - 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS 2011

Polskie szkolnictwo wyższe przeżywa obecnie znaczne trudności. Z jednej strony mamy do czynienia z nasyceniem rynku w instytucje szkolnictwa wyższego, zarówno publiczne, jak i niepubliczne. Z drugiej zaś od kilku lat obserwuje się zmniejszanie tradycyjnie rozumianego rynku usług edukacyjnych – abiturientów, wywołane przez niż demograficzny. Prezes fundacji edukacyjnej Perspektywy Waldemar Siwiński uważa, że w najtrudniejszej sytuacji są prywatne uczelnie kształcące na poziomie licencjackim. Pokazał to tegoroczny ranking szkół wyższych w Polsce, z którego w ciągu roku zniknęło 30 szkół niepublicznych. Dodatkowo okazuje się, że prywatne szkoły licencjackie przegrywają walkę z państwowymi wyższymi szkołami zawodowymi, bo pwsz – y mogą liczyć na pieniądze z budżetu państwa. Dlatego w najbliższych latach nieunikniona wydaje się być silna konkurencja, zwłaszcza jakościowa w sektorze szkolnictwa wyższego.

Jednym z takich mechanizmów zewnętrznych, odgrywającym istotną rolę jest Proces Boloński. Jego głównym celem jest standaryzacja w zakresie zasad organizacji kształcenia w europejskim obszarze szkolnictwa wyższego. Wprowadzenie standaryzacji usług edukacyjnych dokonuje się po to, aby mogła nastąpić swoboda w przepływie kapitału intelektualnego i związanej z nim wiedzy, który to kapitał niezależnie od państwa członkowskiego byłby na porównywalnym poziomie, a zdobyte wykształcenie i wiedza były honorowane i uznawalne (Dworak i in., 2011).

Deklaracja Bolońska wytycza następujące kierunki działania:

- Przyjęcie systemu zunifikowanej struktury studiów dwu- i trzystopniowych;
- Programy studiów umożliwiające osiągnięcie efektów kształcenia;
- Wprowadzenie europejskiego punktowego systemu rozliczania osiągnięć studentów (ECTS) jako odpowiedniego środka promowania jak największej mobilności studentów;
- Promocję mobilności zarówno studentów, jak i pracowników;
- Wprowadzenie porównywalności stopni zawodowych i naukowych, a także dyplomów;
- Rozwój kształcenia ustawicznego;
- Współpracę w celu zapewnienia jakości kształcenia;
- Ukierunkowanie na klienta organizacji, jakim dla uczelni jest student.

Szczególnie istotnym punktem wydaje się być proces ujednolicania efektów kształcenia, dla którego dokumentem źródłowym jest Ramowa Struktura Kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, a także wynikające z niej wytyczne do wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji. Mają one za zadanie odejście od usztywnionych standardów kształcenia na rzecz projektowania indywidualnej usługi opartej o potrzeby i oczekiwania rynku pracy. Jest to narzędzie tworzenia opisów ścieżek edukacyjnych formułowanych w kontekście efektów kształcenia, czyli wymagań. Krajowe Ramy Kwalifikacyjne wprowadzają trzy wymiary efektów kształcenia:

1. Wiedza dziedzinowa – teoretyczna, faktograficzna w zakresie określonej dyscypliny naukowej;

2. Umiejętności – procesy umysłowe, koncepcyjne, praktyczne polegające na zdolnościach manualnych czy biegłości w zakresie zastosowania metody narzędzi w celu praktycznego wykorzystania wiedzy;

3. Kompetencje personalne – społeczne, umiejętności pracy zespołowej, współdziałania, koordynacji, współpracy, a nie rywalizacji (Dworak i in., 2011).

Nie należy też zapominać o czynnikach mających wpływ na zewnętrzny ład akademicki, takich jak:

- Nadzór ministerialny lub właścicielski;
- Działalność instytucji typu: Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polska Komisja Akredytacyjna, Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencja Rektorów Zawodowych Szkół Polskich;
- System finansowania polskiego szkolnictwa wyższego

Zdaniem W. Mendysa finanse stanowią najbardziej wrażliwe miejsce systemu organizacyjnego szkolnictwa wyższego (Mendys 2009).

Źródła finansowania działalności edukacyjnej oparte są zarówno na dotacjach państwowych, jak i na czesnym pobieranym od studentów. Oprócz opłat uczelnie mogą osiągać przychody również z projektów badawczych, środków unijnych, działalności gospodarczej, ze świadczonych usług itd.

Finansowanie szkolnictwa wyższego w Polsce jest oparte na dwóch aktach prawnych:

- Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005r.
- Ustawa z 30 kwietnia 2010r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U Nr 96, poz. 615 z 2010).

Wydatki budżetowe w zakresie szkolnictwa wyższego przeznaczone są głównie na wydatki bieżące, w których zasadniczy udział mają dotacje podmiotowe na realizację zadań szkół wyższych w obszarze działalności dydaktycznej oraz w ramach pomocy materialnej dla studentów i doktorantów.

W Polsce do tej pory obowiązywała nieefektywna parametryczna metoda alokacji dotacji państwowych na podstawie formuł matematycznych, zwanych algorytmami. Największą wadą tego rozwiązania jest brak mechanizmu racjonalnej alokacji środków dla uczelni i wewnątrz uczelni. Tradycyjne zmienne stosowane w formułach alokacyjnych, czyli algorytmach, podobnie jak zmienne w procesie oceny jakości i akredytacji, dotyczą „wejścia” do systemu edukacji, dotyczą zasobów, którymi dysponuje uczelnia, a nie rezultatów procesu edukacyjnego, czyli wyjścia.

Być może korzystne zmiany w tym zakresie wprowadzi nowa reforma szkolnictwa wyższego. Dodatkowe finansowanie szkolnictwa wyższego w większym stopniu będzie zależeć od jakości kształcenia studentów i badań naukowych. Utrzymany zostanie dotychczasowy sposób finansowania uczelni z zachowaniem corocznej waloryzacji. Jednocześnie coraz więcej funduszy będzie rozdzielanych w drodze konkursów i kierowanych do najlepszych jednostek. Ponadto dodatkowe środki będą otrzymywać najlepsze uczelnie publiczne i niepubliczne, które uzyskają status Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW). Dodatkowe środki trafią do wybitnych uczonych, młodych naukowców, doktorantów i studentów (Pyra 2011, s. 293).

Nowelizacja ustawy o zasadach finansowania nauki oznacza przyspieszenie konsolidacji i restrukturyzacji jednostek w silniejsze jednostki naukowe. Wzmacnianie potencjału jednostek posiadających dużą infrastrukturę badawczą, zgodnie z nakreśloną Polską Mapą Drogową Infrastruktury Badawczej, będzie dla państwa sprawą priorytetową.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zamierza konsekwentnie wspierać wyróżniające się jednostki naukowe, m.in. poprzez wzmacnianie mechanizmów pro jakościowych w systemie finansowania. Niezbędne są też zmiany w przyznawaniu środków na promocję polskiej nauki. Nowe regulacje spowodują m.in. możliwość intensywniejszego wspierania działalności towarzystw naukowych i fundacji działających na rzecz nauki, a także instytucji kultury, prowadzących działalność upowszechniającą naukę. Wyniki pracy polskich naukowców, wynalazki, dorobek polskiej nauki mają być szerzej nagłaśniane, a informacja o wydatkowaniu pieniędzy na naukę winna być jawna (www.nauka.gov.pl).

Ciekawe rozwiązania przedstawiła Fundacja Rektorów Polskich w projekcie środowiskowym „Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010-2020. Zostały tutaj zdefiniowane trzy misyjne obszary funkcjonalne szkolnictwa wyższego, a mianowicie: działalność edukacyjna, działalność naukowa i badawczo – rozwojowa oraz współdziałanie uczelni z otoczeniem. Przekłada się to na wiele konkretnych celów, m.in.:

- dostosowanie systemu kształcenia do zmieniających się potrzeb społecznych;
- podniesienie jakości kształcenia w warunkach jego masowości;
- zwiększenie produktywności działalności naukowo – badawczej szkolnictwa wyższego;
- zwiększenie efektywności działalności naukowo – badawczej pracownika naukowego;
- rozszerzenie służebnej roli uczelni względem społeczeństwa;
- zwiększenie stopnia umiędzynarodowienia polskiego szkolnictwa wyższego i poprawa pozycji polskich uczelni w skali międzynarodowej (Pyra 2011, s. 294).

Tabela 2. Finansowanie szkolnictwa wyższego i nauki zgodnie z zasadą 4 x 1%

	Środki budżetowe		Środki pozabudżetowe	
	Obecnie	Zgodnie z wnioskiem	Obecnie	Zgodnie z wnioskiem
Szkolnictwo wyższe	0,88%	1%	0,4%	1%
Nauka	0,34%	1%	0,2%	1%

Źródło: J. Woźnicki, Projekt środowiskowy – Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010-2020, Fundacja Rektorów Polskich

Polska nauka i szkolnictwo wyższe w ostatnich latach zmieniają dynamicznie swoje oblicze. Jest to przede wszystkim efekt inwestycji w nowoczesną infrastrukturę naukowo – dydaktyczną, finansowanych łączną kwotą 26 338 709

343,97 zł. Nowe laboratoria, wirtualne biblioteki, powstające centra naukowe i nowoczesne kampusy nie ustępują zagranicznym ośrodkom. „Mapa inwestycji w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego” pokazuje, że Polska staje się coraz atrakcyjniejszym miejscem do studiowania i prowadzenia badań naukowych. Inwestycje te dotyczą wszystkich województw, obejmują różnego rodzaju uczelnie (w tym także państwowe wyższe szkoły zawodowe) aż w 25 obszarach.

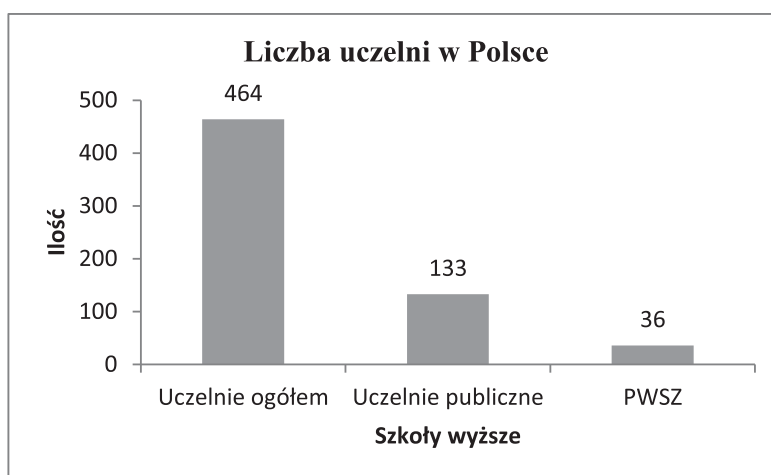
Tabela 3. Inwestycje wg obszarów wiedzy w całej Polsce (stan na 15.10.2012)

Obszar wiedzy	Wartość inwestycji (zł)
Obszar nauk technicznych	9 454 987 437,88
Obszar nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej	3 660 396 488,85
Obszar nauk ścisłych	1 776 992 261,27
Obszar nauk społecznych	1 424 181 062,24
Obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych	1 335 416 918,88
Biblioteka	1 260 880 353,07
Obszar nauk humanistycznych	1 126 700 428,82
Obszar nauk przyrodniczych	1 075 569 654,29
Obszar nauk ścisłych i przyrodniczych	905 673 974,31
Pozostałe	899 093 097,64
Obszar sztuki	687 453 171,42
Infrastruktura towarzysząca	587 350 611,01
Instytucje otoczenia biznesu	473 555 711,15
Infrastruktura sportowa	362 962 700,62
Informatyzacja	295 592 109,82
Obszar nauk ścisłych i technicznych	289 047 566,67
Energomodernizacja	224 152 833,85
E-biblioteka	143 323 086,68
Obszar nauk humanistycznych i społecznych	108 662 721,50
Obszar nauk technicznych i biblioteka	101 296 583,87
Obszar nauk społecznych i sztuki	86 894 383,64
Informatyzacja/telemedycyna	29 437 603,39
Obszar nauk humanistycznych i biblioteka	18 663 407,00
Informatyzacja i biblioteka	9 186 800,00
Obszar nauk społecznych oraz infrastruktura sportowa	1 238 376,10

Źródło: <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/inwestycje-w-obszarze-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego/>

Sektor publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego – analiza wybranych danych

Pod koniec XX wieku, po wprowadzeniu reformy edukacyjnej i administracyjnej, stworzono warunki dla powstania i rozwoju specyficznego publicznego sektora edukacji na poziomie wyższych studiów I stopnia (studia licencjackie i inżynierskie) – państwowych wyższych szkół zawodowych. Na szczególne podkreślenie zasługuje wkład samorządów w powstawanie i rozwój publicznych uczelni zawodowych, co umożliwiły przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych, a następnie ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym. Aktualnie funkcjonuje w Polsce 36 takich podmiotów edukacyjnych, co stanowi 7,75% wszystkich uczelni w kraju i 27% uczelni publicznych.

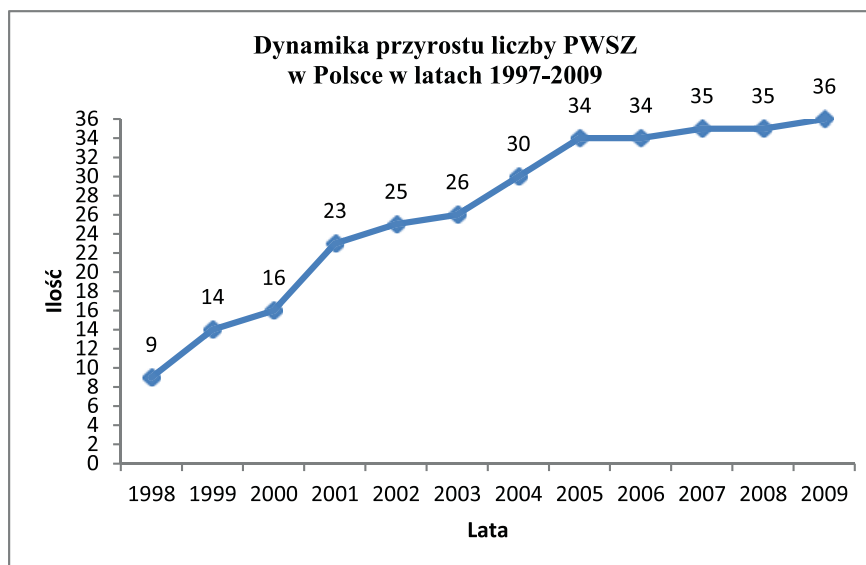

Wykres 2. Liczba uczelni w Polsce (stan w dniu 31.12.2011)

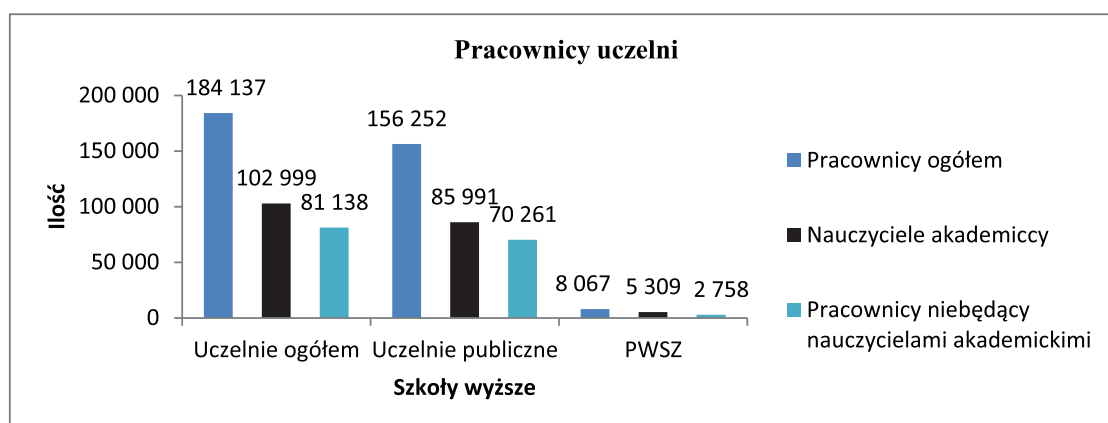
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

Państwowe wyższe szkoły zawodowe istnieją w 15 województwach. Najwięcej po 5 w województwie podkarpackim i wielkopolskim, natomiast nie ma żadnej w województwie pomorskim.

Pierwsza uczelnia zawodowa, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie, powstała 19 maja 1998 roku, natomiast najmłodszą jest Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koszalinie, która powstała 1 października 2009 roku. Największy przyrost PWSZ miał miejsce w 1998 roku kiedy to powstało 9 takich instytucji, a także w 2001 roku, wówczas powstało 7 uczelni zawodowych.

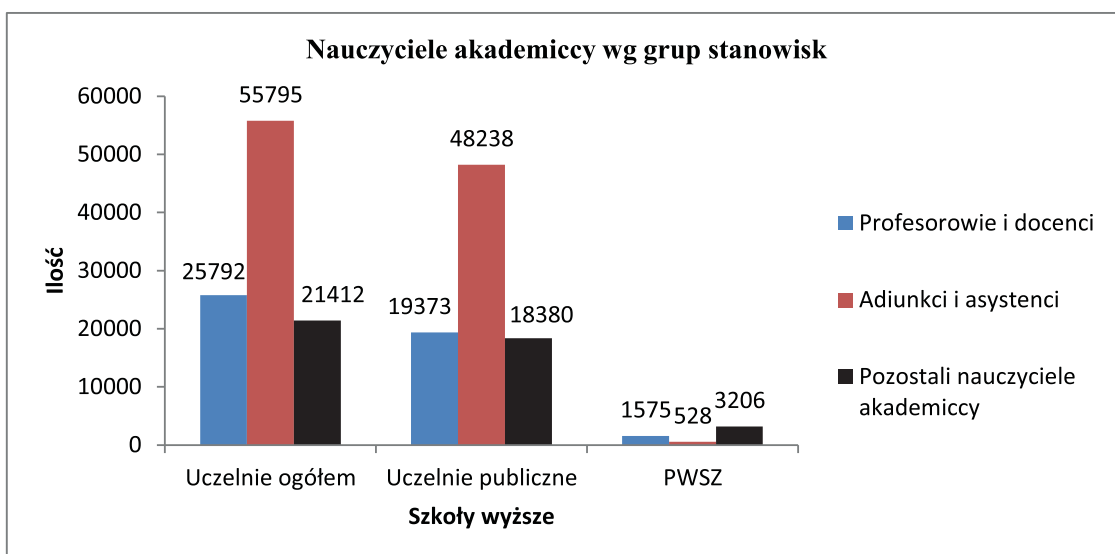

Wykres 3. Dynamika przyrostu liczby PWSZ w Polsce
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

Wykres 4. Pracownicy uczelni (stan w dniu 31.12.2011)
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

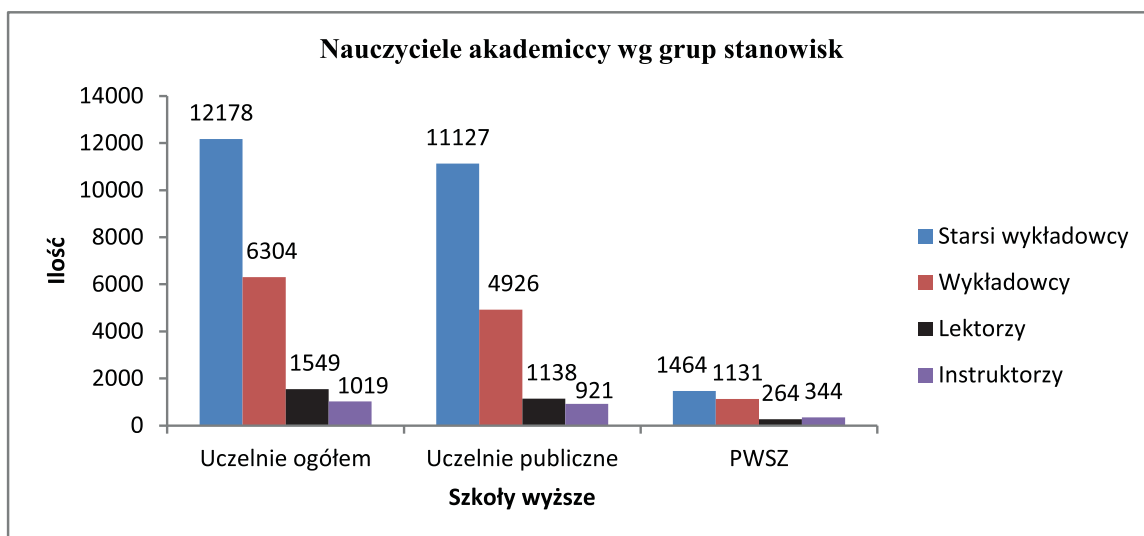
Liczba pracowników w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 8067, co stanowi 4,38% pracowników wszystkich uczelni w kraju i 5,16% pracowników uczelni publicznych. Wśród nich jest 5309 nauczycieli akademickich w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego, co stanowi 5,15% nauczycieli akademickich wszystkich uczelni w kraju i 6,17% nauczycieli akademickich uczelni publicznych. Natomiast liczba pracowników niebędących nauczycielami akademickimi w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 2758, co stanowi 3,4% pracowników niebędących nauczycielami akademickimi wszystkich uczelni w kraju i 3,92% pracowników niebędących nauczycielami akademickimi uczelni publicznych.

Wykres 5. Nauczyciele akademicy wg grup stanowisk (stan w dniu 31.12.2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

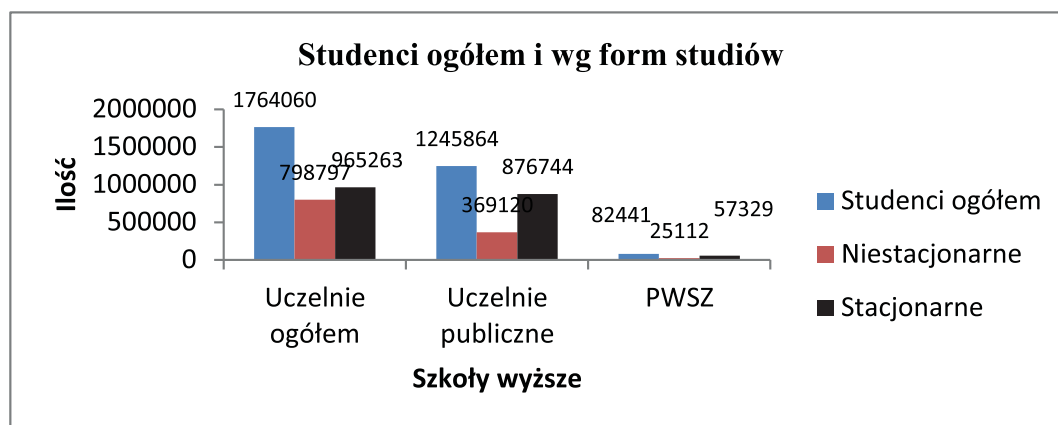
Liczba nauczycieli akademickich zatrudnionych na stanowiskach profesorów i docentów w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 1575, co stanowi 6,1% profesorów i docentów wszystkich uczelni w kraju i 8,13% profesorów i docentów uczelni publicznych. Adiunktów i asystentów w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego jest 528, co stanowi 0,94% adiunktów i asystentów wszystkich uczelni w kraju i 1,09% adiunktów i asystentów uczelni publicznych. Natomiast liczba pozostałych nauczycieli akademickich w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 3206, co stanowi 14,97% pozostałych nauczycieli akademickich wszystkich uczelni w kraju i 17,44% pozostałych nauczycieli akademickich uczelni publicznych.

Wykres 6. Nauczyciele akademicy wg grup stanowisk (stan w dniu 31.12.2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

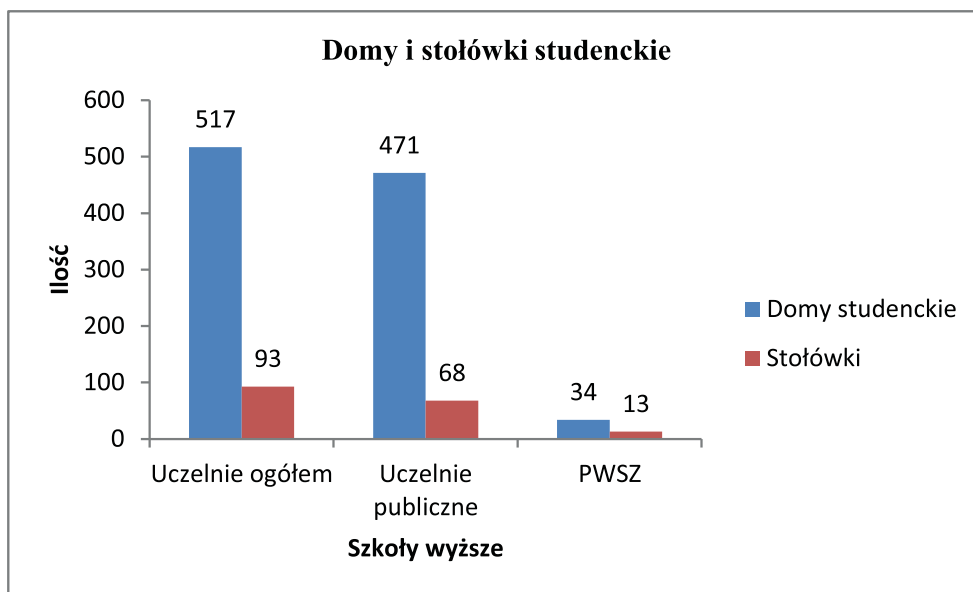
Liczba nauczycieli akademickich zatrudnionych na stanowiskach starszych wykładowców w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 1464, co stanowi 12,02% starszych wykładowców wszystkich uczelni w kraju i 13,16% starszych wykładowców uczelni publicznych. Wykładowców w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego jest 1131, co stanowi 17,94% wykładowców wszystkich uczelni w kraju i 22,79% wykładowców uczelni publicznych. Natomiast liczba lektorów (pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych) w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 264, co stanowi 17,04% lektorów wszystkich uczelni w kraju i 23,2% lektorów uczelni publicznych. Zaś liczba instruktorów w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 344, co stanowi 33,76% instruktorów wszystkich uczelni w kraju i 37,35% instruktorów uczelni publicznych.

Wykres 7. Studenci ogółem i wg form studiów (stan w dniu 30.11.2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

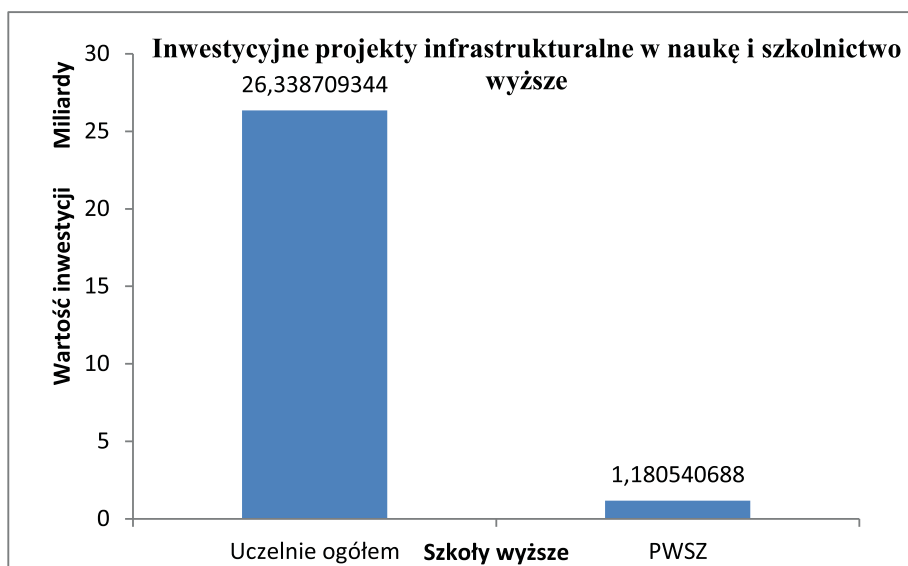
Liczba studentów w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 82441, co stanowi 4,67% studentów wszystkich uczelni w kraju i 6,62% studentów uczelni publicznych. W tym studenci studiów niestacjonarnych w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego to 25112, co stanowi 3,14% studentów studiów niestacjonarnych wszystkich uczelni w kraju i 6,8% studentów studiów niestacjonarnych uczelni publicznych. Liczba studentów studiów stacjonarnych w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 57329, co stanowi 5,94% studentów studiów stacjonarnych wszystkich uczelni w kraju i 6,54% studentów studiów stacjonarnych uczelni publicznych.

Wykres 8. Domy i stołówki studenckie (stan w dniu 30.11.2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

W sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego funkcjonują 34 domy studenckie, co stanowi 6,58% domów studenckich wszystkich uczelni w kraju i 7,22% domów studenckich uczelni publicznych. Natomiast liczba stołówek w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego wynosi 13, co stanowi 13,98% stołówek wszystkich uczelni w kraju i 19,12% stołówek uczelni publicznych.

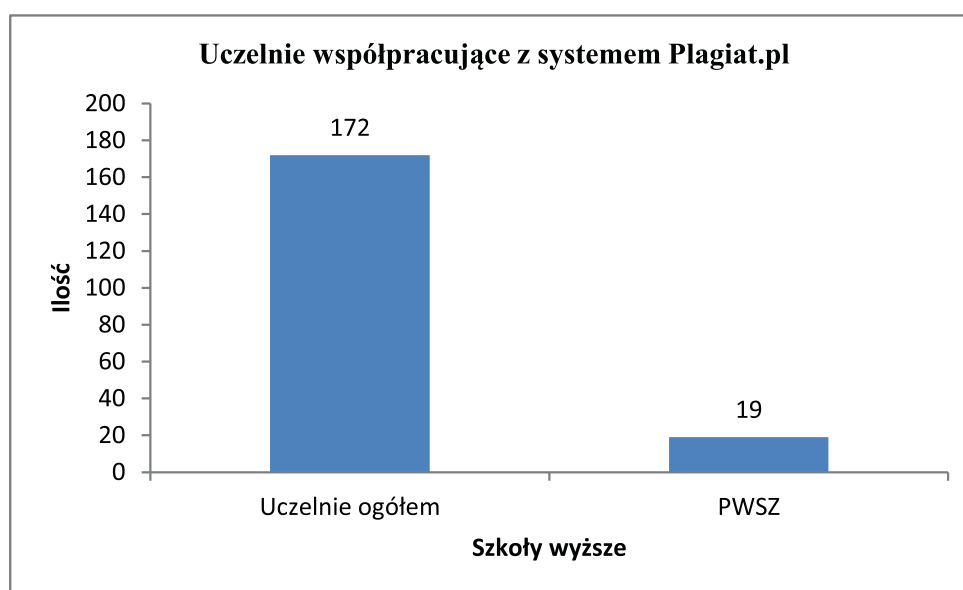

Wykres 9. Inwestycyjne projekty infrastrukturalne w naukę i szkolnictwo wyższe (stan w dniu 15.10.2012)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MNiSW

Wartość inwestycyjnych projektów infrastrukturalnych w naukę i szkolnictwo wyższe w sektorze publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego w 2012r. wynosi 1 180 540 688,00 zł, co stanowi 4,48% wartości inwestycyjnych projektów infrastrukturalnych w naukę i szkolnictwo wyższe wszystkich uczelni w kraju.

Największy strumień pieniędzy w sektorze państwowego wyższego szkolnictwa zawodowego kierowany był na inwestycje w obszarze nauk technicznych na łączną wartość 289 719 298,98 zł, co stanowi prawie 3,1% wszystkich inwestycji w tym obszarze. Kolejno największa druga i trzecia wartość inwestycji w sektorze państwowego wyższego szkolnictwa zawodowego dotyczy obszaru pozostałe i infrastruktura towarzysząca. Obszar pozostałe w sektorze państwowego wyższego szkolnictwa zawodowego, który obejmuje m.in. takie inwestycje, jak: rozbudowa, przebudowa, modernizacja budynków, zakup wyposażenia dydaktycznego, otrzymał łączną kwotę w wysokości 282 191 602,73 zł, co stanowi 31,39% wszystkich inwestycji w tym obszarze. Na infrastrukturę towarzyszącą w sektorze państwowego wyższego szkolnictwa zawodowego, który obejmuje m.in. takie inwestycje, jak: adaptacja budynków domu studenta, budowa dróg i chodników wewnętrznych, utworzenie centrum dydaktycznego, przeznaczono kwotę w wysokości 174 458 901,26 zł, co stanowi 29,70% wszystkich inwestycji w tym obszarze.

Wykres 10. Uczelnie współpracujące z serwisem Plagiat.pl (stan w dniu 31.01.2013)
Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji zamieszczonych na stronie internetowej www.plagiat.pl

W styczniu 2013 roku z serwisem Plagiat.pl w jednej z trzech kategorii (złota – oznacza, że system Plagiat.pl chroni oryginalność wszystkich prac dyplomowych broniących na uczelni; srebrna – oznacza, że chronione są wszystkie prace dyplomowe powstające w niektórych jednostkach uczelni; brązowa - oznacza,

że uczelnia zapewnia swoim pracownikom korzystanie z serwisu w wybrany przez nich sposób) współpracowały 172 polskie uczelnie publiczne i niepubliczne, co stanowi 37,07% wszystkich uczelni w Polsce. W tym czasie procedurę antyplagiatową z wykorzystaniem systemu Plagiat.pl stosowało 19 państwowych wyższych szkół zawodowych, co stanowi 52,77% całego sektora publicznego wyższego szkolnictwa zawodowego.

Podsumowanie

W XXI wieku system szkolnictwa wyższego powinien być przygotowany na nowe wyzwania i pojawiające się oczekiwania ze strony społeczeństwa globalnego. Podobnie jak w przeszłości instytucje edukacyjne są postrzegane jako te najbardziej elastyczne i zdolne do przystosowywania się do zmieniających się warunków otoczenia. Każda organizacja może w różny sposób reagować na pojawiające się zmiany. Można je przeczekać – pasywna postawa lub poszukiwać nowych rozwiązań, szybciej dostosowywać się do wymogów rynkowych – aktywna postawa. Zwrócił na to uwagę R. Dunkin stwierdzając, że w aktualnych warunkach, aby odnieść sukces, uczelnia musi działać zgodnie z duchem przedsiębiorczości i być konkurencyjna w sposób agresywny. Otwarte pozostaje pytanie, czy to, czego naucza się w szkołach wyższych, odpowiada na zapotrzebowanie zgłaszane przez przedsiębiorcze społeczeństwo? Ośrodki akademickie to instytucje przekazujące i kreujące wiedzę, ale warunkiem do zdobycia i utrzymania wysokiego poziomu innowacyjności nie jest wyłącznie prowadzenie specjalistycznych badań. Sukces zasadza się na ich praktycznej aplikacji, na wdrażaniu otrzymanych rezultatów do działalności ekonomicznej. To stanowi podstawę generowania wzrostu w dojrzałych gospodarkach. Nowa wiedza i idee, które pozostają oderwane od innowacji, są z ekonomicznego punktu widzenia całkowicie bezużyteczne (Marszałek 2010, s. 200).

Szkolnictwo wyższe w Polsce jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów życia społecznego. W ciągu dwudziestu trzech ostatnich lat przeszło ono znaczne ilościowe oraz instytucjonalne przemiany.

W Polsce na studia idzie co roku około 70 proc. wszystkich maturzystów. W sytuacji tak dużego upowszechnienia wyższej edukacji, co samo w sobie stanowi społeczną wartość, potrzebujemy mechanizmów prawnych, które pozwolą zapewnić wysoką jakość studiów. Warto tutaj zaznaczyć, iż ponad połowa państwowych wyższych szkół zawodowych wprowadziło i stosuje odpowiednie procedury antyplagiatowe, kontrolując w ten sposób oryginalność broniących prac na tych uczelniach.

Rząd proponuje wyraźne zróżnicowanie misji uczelni. Potrzebujemy zarówno uczelni akademickich, nastawionych na badania naukowe i angażujących w nie studentów, jak i uczelni zawodowych, nastawionych na jak najlepsze przygotowanie absolwentów do wyzwań rynku pracy. Zawodowe nie znaczy gorsze, rola i prestiż takich uczelni rośnie w świecie. Jednak niektóre kraje odczuwają dotkliwie problem zagrożenia młodych bezrobociem. Dziś zawodowa edukacja może stanowić skuteczny sposób walki z bezrobociem wśród młodej generacji. (www.nauka.gov.pl).

Ponadto, jak pokazują dane Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz 15-letnie doświadczenie PWSZ-ty stał się integralnym i ważnym segmentem systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Doprowadziły do ożywienia i „uaktualnienia” lokalnych rynków pracy. Szkoły zawodowe w dynamiczny sposób reagują na potrzeby lokalnych środowisk i zakładów pracy. Podnoszą także ogólny poziom intelektualny społeczeństwa.

Nowe propozycje reform proponowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego sugerują, by te wydziały uczelni, które nie mają uprawnień do doktoryzowania i nie kształcą własnej kadry, koncentrowały się głównie na prowadzeniu studiów o profilu praktycznym z obowiązkowymi trzymiesięcznymi praktykami, zaś uczelnie i wydziały, które mają naukowy potencjał, promują nowych doktorów i doktorów habilitowanych, będą mogły prowadzić zarówno kierunki praktyczne, jak i te najbardziej prestiżowe, ogólnoakademickie. Propozycja ta jest warta rozważenia. Natomiast nie można zapominać, że w stosunku do PWSZ niezbędne są także aktywne działania państwa w trzech obszarach:

1. Zapewnienie PWSZ-om możliwości rozwoju własnych kadr dydaktyczno – naukowych co wymaga niezbędnego wsparcia dla realizacji wybranych badawczych funkcji uczelni.

2. Wprowadzenie rozwiązań motywujących pracodawców do rozwijania systemu praktyk dla studentów profilu praktycznego, realizowanych przede wszystkim w PWSZ-ach.

3. Wsparcie PWSZ-ów w zakresie rozwoju studiów dla osób w wieku 40+ w ramach programu kształcenia ustawicznego (Siwiński 2013).

Wydaje się być słuszne, że należy iść w kierunku wzmocnienia w Polsce z jednej strony tego, co elitarne, a więc szkolnictwa akademickiego, a z drugiej tego, co egalitarne, a więc szkolnictwa zawodowego. To powinno sprzyjać potrzebie niwelowania różnicy jaka dzieli jeszcze Polskę od światowej czołówki.

Literatura:

1. Drapińska A. (2013), *Zarządzanie relacjami na rynku usług edukacyjnych szkół wyższych*. PWN, Warszawa.
2. Goranczewski B. (2011), *Zarządzanie jakością w uczelni wyższej. Ujęcie holistyczne*. W: Dworak J., Jaworski J. (red.), *Zarządzanie szkołą wyższą. Dylematy i wyzwania*. Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Gdańsk.
3. Jagielski P., Żebrowska E. (2012), *Szkolnictwo wyższe 2011. Dane podstawowe*. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa.
4. Marszałek A. (2010), *Rola uczelni w regionie*. Difin, Warszawa.
5. Mendys W. (2009), *Mienie i finanse szkół wyższych*. W: Waltoś S., Rozmus A. (red.), *Szkolnictwo wyższe w Polsce. Ustrój – prawo – organizacja*. Wyd. WSiIZ w Rzeszowie, Rzeszów.

6. Pyra M. (2011), *Budżet zadaniowy a finansowanie państwowego szkolnictwa wyższego w Polsce*. W: Siedlecka A. (red.), *Budżet zadaniowy jako nowoczesne narzędzie zarządzania gospodarką narodową*. PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska.
7. Siwiński W. (2013), *PWSZ. Raport 15-lecia*. Fundacja Edukacyjna Perspektywy.
8. Szulc T. (2007), *Jakość kształcenia w szkołach wyższych*. Politechnika Wrocławska, Wrocław.
9. Thieme J.K. (2009), *Szkolnictwo wyższe. Wyzwania XXI wieku*. Difin, Warszawa.
10. Woźnicki J. (2010), *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010-2020. Przedstawienie projektu środowiskowego*. W: J. Brzeziński (red.), *Nauka 1/2010*, PAN, Warszawa.
11. Ustawa z dnia 27 lipca 2005r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).
12. <http://www.nauka.gov.pl/ministerstwo/aktualnosci/aktualnosci/arttykul/rozpoczynamy-konsultacje-projektu-zmian-w-szkolnictwie-wyzszym-i-w-nauce>
13. <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/inwestycje-w-obszarze-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego>
14. <http://www.plagiat.pl>
15. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/e_not_nt_szkol_wyzszych_w_Polsce.pdf

Liczba znaków ze spacjami: 36 361